

RAZGOVORI

PREOBRAZBA NAŠE DOMOVINE*

Marjan Mušič

II

NA RAZPOTJU

Danes že res ne moremo več govoriti o kakih bistvenih razlikah glede samih ciljev, ki jih je postavil pred nas naš družbeni razvoj. Toliko bolj pa se zato pojavljajo razlike v predstavah o poteh, ki peljejo do njih. Ker pa peljejo te poti često iz raznih izhodišč, prihaja tudi nujno do nesoglasij, ki se od časa do časa zaostre. Zanje je značilna enostranost pogledov, pri čemer je dana prednost le posamičnim problemom; to pa mora nujno dovesti do zanemarjanja ali celó zanikanja zahtevne in nedeljive kompleksne problematike. Najbolj se je ta enostranost v obravnavanju določene problematike izrazila pri preobrazbi Sorškega polja in še pred tem pri nameravanem posegu v naš edini in edinstveni alpski narodni park. To enostranost pa je treba pri prvem in drugem primeru točneje opredeliti. Medtem ko je preobrazba Sorškega polja in še toliko drugih podobnih, pokrajinsko značilnih predelov pri nas na neki do kraja premišljen način utemeljena, pa je z zakonom utrjeni alpski park že po svojem bistvu nezdružljiv s posegom, ki lahko ogrozi njegovo pglavitno osnovo, elementarnost. Polemična zaostritev enega samega takšnega problema pa je sočasno zameglila širše poglede in omrtvičila napore, ki bi jih bilo treba posvetiti tolikerim drugim problemom; ti so se namreč hkrati javljali vseprek in so vezani na dosti prostranejša področja in občutljivejšo usmeritev glede preobrazbe. Nihče menda še ni pomislil na to, da bi se bilo treba lotiti regionalnega obravnavanja vsega našega alpskega sveta in v tej zvezi najprej izdelati njegovo temeljito in vsestransko valorizacijo. Če bi bilo to opravljeno, bi bili prav gotovo posegi precej drugačni, saj bi izhajali iz širših in bolj preverjenih vidikov in bi se tudi razni lokalni nagibi disciplinirano vključili vanje. Celotno področje in v njegovem okviru tudi vsakteri del, ki ima določene lastnosti in značilnosti, bi naj imel v procentih izraženo stopnjo maksimalnega izkoriščanja; ta pa bi hkrati morala pomeniti tudi skrajno mejo, ki je pod nobenimi pogoji ne bi smeli preseči. Kakor povsod drugod bi bilo tudi tu treba predvideti etapni načrt in ga za posamične predele tudi smiselno medsebojno usklajevati. Ali ne zadostuje že en sam primer, Krvavec, da se zamislimo in krenemo končno vendarle na drugo in obenem pravo pot na sedanjem razpotju?

Drugo, morda še bolj občutljivo in v svojih posledicah še bolj usodno je nesoglasje, ki se je polemično zaostriilo v odnosih do kulturnega, točneje do arhitekturnega in urbanističnega izročila, medtem ko so ti odnosi do drugih umetnostnih panog, slikarstva, kiparstva, glasbe in literature ostali nespremenjeni in slej ko prej pravilni. Ali ni že v samem tem neka globoka nedoslednost? Za vsaktero od teh panog mora biti miselnost, na kateri temelji vred-

* Priobčujemo drugi del razprave Marjana Mušiča o problemih urbanizma; prvi del je bil objavljen v 11. številki lanskega letnika. — Ured.

notenje, ena in ista, in prav takšni morajo biti tudi kriteriji. Če bi se ravnali po teh izpodbijanih kriterijih, potem bi morali zanikati spomeniško vrednost ne le pri dobršem delu našega izročila, ampak z isto doslednostjo tudi pri veliki večini kulturnega izročila v naši državi in vsepovsod drugod. O tem res ne kaže več izgubljati besedi, saj bi s tem posegali v kulturno zavest vsega človeštva, posegali pa bi tudi poleg drugega v zakon o varstvu kulturnih spomenikov, ki je osnovan na povsem drugačni definiciji kulturnega spomenika.

Nekje blizu te miselnosti so tudi mnenja glede preživelosti arhitekturnih idej, ki naj bi bile izraz avstro-ogrškega prostora in časa. Te ideje, katerih nosilca sta bila pri nas Fabiani in Plečnik, so bile zgodovinsko pogojene. Pri tem ni važen skromnejši razpon njunih nalog in zadržan izraz, ki je pač odsev v marsičem zaostalega avstro-ogrškega prostora, ampak je bistveno važno to, da se po svoji usmeritvi, ki je bila v ostrem nasprotju z oficialno, uvrščata v taisti miselni tok, ki sta ga v prostorskem oblikovanju kot prva izrazila Paxton in Labrouste in njima sledeče pokolenje s Sullivanom, Mackintoshom, Berlageom, Wagnerjem idr. Nihče več ne misli na to, da bi bilo treba sedanje naloge reševati na njun način, čeprav sta še vedno spodbudna zaradi sveže invencije, kompozicijskih metod in iskrenosti izraza. Njuna dela prešinja na svojevrsten način taisti program, ki so ga osvojili *L'art nouveau*, *Styl liberty* idr., in je prepričljivo vključen v procelju dunajske secesije: »Času njegovo umetnost, umetnosti svobodo.«

Daleč najbolj pa se je polemika zaostрила pri tako imenovanem ljubljanskem urbanizmu. Temu se tudi ne smemo čuditi, saj pritiče Ljubljani med vsemi našimi mesti izjemen položaj. V nji se je bolj kot drugod v stoletjih izoblikoval prostorsko dojemljivi izraz kolektivne miselnosti in čustvovanja, ki dorašča do vznesenega pojma domovine. »Veliko srce majhnega naroda« (Grega Košak), takó gleda na Ljubljano mlado pokolenje, ki občutljivo spremlja vsakteri poseg v njeno tkivo in tudi prizadeto rezonira, kadarkoli je takšen poseg nepremišljen in porojen zgolj ali pretežno iz trenutnih potreb in možnosti. Ta prizadetost pa je v bistvu poštena in tvorna.

Vendar mislim, da se ne bi bilo treba dlje zaustavljati pri stvareh, ki sodijo že v preteklost, saj je ravno v poslednjem obdobju že dovolj znamenj, ki kažejo drugačno usmeritev in nas spodbujajo, da se po svojih najboljših močeh vključimo v njen tok in pomagamo razčističevati probleme, ki se množično pojavljajo in dajejo osnovo daljnosežnemu razvoju. Skoraj sem prepričan, da bi se v današnjih razmerah na drugačen način obravnavalo »železniško vprašanje«, obstoj Kozlerjeve hiše ali vsaj podoba njenega nadomestka, preobrazba nekaterih mestnih cest v tranzitne magistrale, oblikovanje mestnega osrčja, pri čemer so bile odločilne intencije posameznih investitorjev, vprašanje gabarita in vedut, zazidalnih področij ob mestnih vpadnicah itn. Z javnimi natečaji, ki so zgubili vlogo slepila javnosti, se je pričela uveljavljati nova miselnost: novi Trg revolucije, na njem osrednji spomenik osvoboditve, grobišče talcev in ureditev celotnega območja pokopališča, Žal in gromaznice, zazidava Ferantovega vrta z okoljem, Državni arhiv Slovenije v občutljivem sklopu baročnega Gruberjevega dvorca v območju Stare Ljubljane, in končno urbanistično-zazidalna rešitev z eminentnim poudarkom na prostorskem oblikovanju dela mestnega osrčja na območju med Titovo cesto in Dalmatinovo ulico ter Miklošičevo cesto in Čopovo ulico. Prav ta poslednji natečaj je posegel globoko v predstavo o bistvu ljubljanskega osrčja in je daljnosežno nakazal njegovo socialno in pro-

storsko imaginativnost, ki je ne moremo več vezati le na obseg razpisnega področja, ampak je v nji predstavljeno izhodišče za prostorsko nedeljivo celotno osrčje in do neke mere po idejni prepričljivosti prvonagrajenega načrta tudi za funkcionalno in prostorsko-oblikovno usmeritev vsega mestnega področja.

Danes se vsepovsod po svetu veliko govori in razpravlja o nujnosti oblikovanja mestnega osrčja, o njegovem značaju in vlogi, ki naj izražata sodobne in še bolj bodoče potrebe in sodoben življenjski ritem. Tudi še tako skrbno in lepó urejeno mesto je pohabljeno, če nima osrčja (*The Core of the City*), se pravi, če nima kraja, kjer se ustvarja stik med ljudmi. Stremljenje po oblikovanju osrčja je važna sestavina težnje po vesplošni humanizaciji. Obnoviti je treba ravnovesje med individualno in kolektivno sfero, znova je treba poiskati človeško merilo, ki je šlo v zgubo, ustvariti je treba kristalizacijske prostore in površine, kjer se bodo ljudje lahko neovirano in brez nevarnosti sestajali, kjer bo življenje utripalo neposredno in sproščeno, kjer bo pešcu omogočeno, da se bo lahko in predvsem vključil v funkcionalno mnogovrsten in atraktiven osrednji mestni predel; preobrazil se bo iz pasivnega v aktivnega udeleženca, omogočeno mu bo, da bo združil vsakodnevne potrebe z emocionalnimi doživetji. Vse to je v današnji mehanizirani dobi neobhodno potrebno. Nevarno se je poglobila razpoka med življenjem osamljenega posameznika in skupnostjo. V Ljubljani, na primer, ni mogoče govoriti o kakih kristalizacijskih prostorih in površinah, kaj šele o kaki socialni in prostorski imaginaciji, čeprav so pogoji za vse to zaradi družbene konstelacije nenavadno ugodni. Življenje poteka ob prometnih smereh in njihovih križiščih. Zaščitena površina je reducirana na eno samo ulico (Nazorjevo), ki je funkcionalno in prometno prenasočena, in na neurejen prehod med njo in Dalmatinovo ulico, zakaj, za čudo, stara mestna magistrala Mestni trg—Stari trg ne daje pešcu zaščite zaradi voznega prometa, ki tu sem prav gotovo ne spada, poleg tega pa jo še utesnjujejo avtomobili, ki na nji parkirajo.

Pešcu je treba vrniti odvzeto pravico do neoviranega skupnostnega življenja. Nekoč so to pravico skrbno varovali kot samo po sebi umevno. »*Royauté du piéton*«, tako pravi temu Le Corbusier, je bila ena izmed bistvenih sestavin grške agora. Oblikovala se je v pogojih grške demokracije predvsem kot shajališče svobodnih meščanov. Takšna je bila njena vloga v začetku; šele kasneje, od 5. stoletja pr. n. š. dalje, se je z okrepitvijo svobode trgovanja in obrti vedno bolj uveljavljala vloga tržišča. Pravokotno oblikovan trg so obdajale plastično zanimivo in gibko razpostavljene stavbe za javne namene: stoa, pritanej (*prytaneion*), buleuterij (*buleuterion*) idr., dopolnjene pa so bile s promenoarji v motiviki pokritih stebrišč.

Drugačno miselnost izraža Forum Romanum. Ob njem so dobile svoj položaj po zasnovi in namenu zelo raznolične zgradbe: rostra (*rostrum*), komicij (*comitium*), tempelj, zakladnice in celó karcer (*carcer*). V manjših mestih, kakor denimo, v Ostiji ali Pompejih se je uveljavila jasnejša in enotnejša zasnova, ki je blizu grški, le da je pri teh dobil v sklopu foruma dominanten položaj tudi tempelj. Glede režima pešca pa ni bilo ne tu ne tam nobene razlike; voz ni imel dostopa na ta ljudski zborni prostor.

Srednjeveški trg kaže v primerjavi z antičnim živahno prepletanje javnih in zasebnih funkcij, prek njega pa je potekala tudi glavna prometna žila, ki je hkrati napajala tržišče.

Renesansa, še bolj pa barok in klasicizem so oblikovali monumentalne, paradne trge; njihova funkcija je bila predvsem reprezentančna.

Ko vrednotimo z naših, sodobnih vidikov zgodovinske primere, moramo dati vsekakor prednost grški agora; v pogojih časa in prostora je bila v nji dosežena skladnost med funkcionalnimi in oblikovnimi sestavinami, njen humanizirani izraz je bil prežet z neposrednostjo kot osnovo za dragocenejša osebna in skupinska doživetja.

Po svojem prepletu raznih funkcij, toda brez upoštevanja voznega prometa, daje v marsičem pobude tudi struktura srednjeveškega trga; idealno se je ta izrazil v edinstvenem primeru Markovega trga v Benetkah, edinstvenem tudi zaradi neokrnjenega režima pešcev, kar pa je seveda posledica njegovega položaja na laguni.

Ko iščemo primerno usmeritev naši Ljubljani, se zdi, da jo je prepričljivo nakazal Ravnikar, ko gradi predstavo o osrčju mesta v natečajnem projektu; po njem naj bi bilo to nekaj med čaršijo, kar je premalo, in cityjem, kar pa je preveliko.

Ljubljana je podedovala na prizorišču intenzivnega razvoja, na področju levega brega Ljubljance, dva trga: Kongresnega in Marxovega. Čeprav sta vsak po svoje dragocena, vendar ne moreta prevzeti še kakšne zahtevnejše vloge, ki jo odreja sodobna in bodoča Ljubljana z večjimi merili in potrebami. Če prav razumem, je rešitev nakazana v dveh kvalitetah: v reprezentančnem, upravnem centru z osrednjim monumentalnim trgom in s spomenikom na njem, vanj pa se vključujejo tudi razne funkcije za vsakdanjo rabo (*novi Trg revolucije*), ter v mestnem osrčju na območju predvidene rekonstrukcije vzdolž Titove ceste. V prvi kvaliteti je predstavljen modificiran »Civic Center«, v drugi »The Core of the City«. Da pa je mogoče začeti z oblikovanjem, je treba najprej rešiti prometno vprašanje. Ustvariti je treba večje površine brez vsakršnega voznega prometa in te površine tudi varno med seboj povezati v celoto.

Program natečaja je bil skrbno pripravljen in strokovno preverjen. Škoda le, da ni bilo natečajno območje razširjeno v južni smeri vsaj še do Kongresnega trga in da ni bila natečajnikom na razpolago valorizacija frančiškanskega kompleksa kot enega od štirih opornikov celotne kompozicije (Metalka z Domom sindikatov in samopostrežno trgovino, Union, Slon in Frančiškani). Tudi je škoda, da ni bilo natečajno območje razširjeno na celotno mestno osrčje, vse od Ajdovščine do Gradišča, vendar bi bilo treba na to misliti še pred forsiranimi, sedaj že izvršenimi posegi v neposredno območje Titove ceste. Misli in pobude, ki jih je dal sedanji natečaj, bi prav gotovo povzročile preusmeritev teh posegov, zakaj ceste ni mogoče več obravnavati izolirano, ker je del mestnega prostora in je zato tudi njena preobrazba najtesneje vezana na širši prostor. V zvezi s predstavo o mestnem osrčju je treba tudi Titovi cesti dodeliti drugačno vlogo, kakršno ima danes. Njena funkcionalna in oblikovna preobrazba je prav gotovo odvisna od rešitve tranzitnega prometa. Da poteka ta danes po nji pa po Aškerčevi in Cojzovi cesti ter preko Levstikovega trga dalje proti dolenski magistrali, je treba obravnavati le kot začasno rešitev. Titova cesta mora postati zopet primarna mestna magistrala. Razvrednotiti je treba njeni občestni fronti, trgovine in vse ostalo pa prestaviti tja, kamor spadajo, v območje mestnega osrčja, kjer ni voznega prometa.

Kriteriji, po katerih je natečajna komisija ocenjevala predložene projekte, so bili ti-le:

1. Splošna prostorsko-oblikovna zasnova
2. Odnos novih predlogov do obstoječe arhitekture, ambientov in zelenja

3. *Gospodarske funkcije ob podanih kapacitetah*

4. *Prometna rešitev*

5. *Odnos do Titove ceste in njena obravnava*

6. *Posamezni markantni detajli.*

Potem ko so bili natečajni projekti* (bilo jih je 26, od teh je bil eden že spčetka izločen, ker ni zadostil natečajnim pogojem) temeljito proučeni in ocenjeni, so bile dane razpisovalcu le-te pobude, ki izhajajo iz njih:

1. Celotno območje naj bo v nivoju terena namenjeno le pešcem; pri tem je treba predvideti ustrezen sistem dovoznih možnosti in zadostne površine za parkiranje vozil. Glavni dovoz v suteran naj bi bil ob križišču Dalmatinove in Cigaletove ulice; proučiti je treba tudi možnost dodatnega uvoza v podaljšku nakazane smeri na južnem delu območja.

2. Vsebinsko je treba celotnemu območju dodeliti predvsem zahtevnejši in specializirani trgovinski značaj. Zato naj imajo podrejeno vlogo tiste poslovne površine, ki nimajo stika z javnostjo.

Pritličje, kletne etaže in prvo nadstropje naj bodo v prvi vrsti namenjeni trgovinski dejavnosti, gostinstvu in morda tudi dejavnosti denarnega in turističnega značaja (hranilnice, menjalnice, turistične agencije ipd.).

3. Višinsko naj se nova zazidava podredi dominantni obstoječe Metalke in naj ne presega gabarita, ki ga imajo stavbe na zahodni strani Titove ceste (Zadružna zveza, Slavija, Narodna banka).

4. V največji meri naj bodo upoštevani pogledi na Grad in frančiškansko cerkev z območja Ajdovščine; ti pogledi bodo posredovali vizualno povezavo s starim mestnim jedrom, vključevali pa bodo tudi daljne vedute na Ljubljano in njen pokrajinski okvir, kakor se prepričljivo razkrivajo s severnih ljubljanskih vpadnic in z Rožnika.

5. Upoštevat je treba načelo ureditve višinsko in oblikovno raznoličnih prostorov ob čimvečji preglednosti in lahki orientaciji.

6. Jasno naj bodo izražene promenada ob Titovi cesti in obe diagonali peš prometa (Miklošičeva cesta prek Marxovega trga in staro mestno jedro — novo mestno osrčje).

7. Glede odločitve o dokončni ureditvi predela med frančiškansko cerkvijo in Mestnim gledališčem ter Nazorjevo in Čopovo ulico je natečajno gradivo podalo v mnogočem dragocena spoznanja, treba jih bo pa še utrditi s kompleksno valorizacijo tega predela. Valorizacija pa mora upoštevati poleg kulturno-zgodovinskih vidikov tudi vidike, ki jih odreja dinamika mestnega osrčja, ta pa se že zelo določeno izraža v natečajnem gradivu.

8. Odnosu, ki naj ga ima nova zazidava do ohranjene, mora dokončni projekt dodeliti vso pozornost, da bodo pogoji tudi v celoti izboljšani. Pri tem gre predvsem za stik s Titovo cesto, za stik nove zazidave z območjem hotela Union, z Metalco in z novim trakom hotela Slon.

9. Sledeč tem izhodiščem je mogoče za karé med Titovo cesto, Nazorjevo ulico, Miklošičevo cesto in Dalmatinovo ulico zasnovati dokončni ureditveni načrt brez načelnih pridržkov na osnovi zamisli prvonagrajenega projekta (E. Rav-

* Rezultat javnega natečaja: Edo Ravnikar in Fedja Košir — 1. nagrada. Mirko Mrva — 3. nagrada, Niko Seliškar in Peter Keršovan — 3. nagrada, Braco in Marko Mušič — povišan odkup izven natečaja, Svetozar Križaj in Dušan Paškulin — odkup, Majda Dobravec, Janez Lajović, Mija Zrnec — odkup, 2. nagrada ni bila podeljena.

nikar in F. Košir); pri tem pa naj bo upoštevana pobuda za povezavo suterena s prehodi pod Titovo cesto, ki jo daje izven natečaja odkupljeni projekt (Braco in Marko Mušič). Prav tako pa je pri dokončnem ureditvenem načrtu tudi treba upoštevati vse veljavne, že pred razpisom natečaja obdelane projekte za območje hotela Union in za zgradbo Koteks-Tobus.

Poseben vsebinski značaj območja, skrbno strokovno pripravljeno razpisno gradivo in sorazmerno visoka povprečna raven natečajnih projektov so odredili vrstni red kriterijev, ki ga doslej še ni bilo, da stoji namreč na čelu splošna prostorsko-oblikovna zasnova in ne, kakor smo bili doslej vajeni, vprašanje prometa, namembnosti površin, konstrukcije, ekonomike itn. Vse do novega Trga revolucije je bilo arhitektovo delo osredotočeno le na posamične objekte in njihovo neposredno okolje. Ostalo, kar se vključuje v širši pojem prostorskega oblikovanja, pa je bilo prepuščeno volji posameznih investitorjev in zadovoljitvi trenutnim potrebam po načelu adicije posameznih objektov. V okviru posamičnih zgradb je bila vloga arhitekta ozko omejena na interpretacijo gradbenega programa, ki ga je dobil iz rok naročnika. To je do neke mere razumljivo, kadar gre za posamezne zgradbe, ne more pa več zadoščati, kadar se pojavi vprašanje prostorske ureditve zahtevnejšega področja; tedaj je neizbežno, da postane arhitekt tudi pobudnik novih zamisli, ki jih v programu ni in jih tudi ne more biti, ker so vezane na pojem fantazije, invencije, imaginacije, kakor se že ta občutljiva stvar imenuje. Po Sullivanu je glavna arhitektova naloga ta, da interpretira in da daje iniciativo (*to interpret and to initiate*). To pa je treba imeti pred očmi tudi v današnji zmedi glede vloge arhitekta pri regionalnem projektiranju, kjer je prav gotovo neobhodna temeljita analiza z raznih strokovnih področij, a je nujna zatem integracija, ki dozori do kreativne sinteze; ta pa spada predvsem v področje arhitekture. Mesto, prav tako pa tudi določena pokrajina, je izraz raznoličnosti družbenega in drugih odnosov, ki se spremenijo prek kreativnega procesa v vzajemen organizem. Otipljive funkcije, torej tisto, kar je zapopadeno v pojmu funkcionalizma, so le toliko pomembne, kolikor služijo za to, da boljše prilagodimo človekovo okolje njegovim elementarnim potrebam. Vsakterikoli čas, ki je zmožni v svojih zgradbah izraziti to, kar je živel nezavedno v njem, je potreboval imaginacijo. Imaginacija pa je osnovana na sposobnosti, s katero je mogoče nove umetnostne ali miselne predstave realizirati; ona torej ustvarja stvari, ki jih pred tem še ni bilo, dasi je njihova možnost obstoja pogojena v zakonitostih družbenega razvoja. Prišli smo namreč do tiste stopnje razvoja, ko smemo in tudi moramo obravnavati arhitekturo kot eminentno umetnostno panogo. H komu drugemu se naj pri tem zatečemo po pomoč, če ne k nepopoljšljivemu optimistu in jasnovidnemu glasniku moderne miselnosti Le Corbusieru? V diskusiji je na enem izmed kongresov CIAM (*Les Congres Internationaux d'Architecture Moderne*) o tem takole razpravljal:

»Nedvomno je prvo obdobje strojnega razdobja povzročilo kaos. Kamorkoli se ozremo, povsod srečujemo spake in topo grdobo, razkroj prisrčnosti, nasmeška... Vendar ni vzroka za obup. Konstruktivni elementi, ki jih rabimo, so na razpolago, — neizmerno mnoštvo možnosti. Toda manjka notranje sozvočje in tista čudovita toplina, ki je potrebna pri vsakterikoli strukturni spremembi. Ni časa ne veselja pa tudi ne misli, da bi iz teh razmetanih možnosti oblikovali novo enotnost. Zakaj le s to integracijo zmoremo pomagati, da se uveljavi tisto, kar imenujemo *poetični fenomen*.

To pa je nedvomno kolektivna zadeva.

Poezija, imeti moramo naravnost pogum, da to besedo izgovorimo, tista poezija, ki nastane le iz sozvočja odnosov. To so odnosi, ki uvrstijo trdno očrtane predmete v veliko igro notranje povezanosti. Iz trdno očrtanih in objektivnih stvari nastane iznenada nekaj nepričakovanega, nekaj presenetljivega, neko čudo.

Prijatelji, naš delež zmore uresničiti to čudo!

Za koga naj vse to nastane? Za občinstvo.

Za katero občinstvo? Odgovorili so: za ljudstvo.

Jaz pa mislim, da za ljudi. Tu gre za odnos človeka do človeka. Posameznik se obrača k sočloveku. Delo, ki ga podaja, je v osnovi skupno delo. Njegov nastanek pa je v rokah posameznika. Ta človek se obrača na nepoznane, vendar na nepoznane, ki obstojé, ki so tu, ki čakajo, in sta zanje *čustvo, umetnost* prav tako važna kakor voda in kruh...

V času industrializacije in velikih kolektivnih del, ki naj bi služila temu, da bi bil svet obvarovan pred smešnimi katastrofami, v trenutku, ko vsepovsod obstojé možnosti, da končamo kaos, v katerem se gibljemo, dobi kreativni individuuum višji pomen nosilca in posrednika človeškega občutja.«

POMEN PREŠERNOVE DRUŽBE DANES

Jože Šifrer

Prešernova družba je od leta 1953, ko je bila ustanovljena, precej razširila in popestrila svojo založniško dejavnost. V rednih zbirkah, ki izhajajo na koncu vsakega leta, se je tesno naslonila na tradicijo Mohorjeve in Vodnikove družbe, v izdajanju romanov v zbirki *Ljudska knjiga* je od leta 1957 dalje že preselila število petdeset in je tako med slovenskimi bralci popularizirala že dovršen kos starejše in novejše svetovne književnosti, z revijo *Obzornik* pa skuša neposredneje opravljati ljudskoprosvetno poslanstvo. Izven dvoma je, da si je družba v dobrih desetih letih obstoja zagotovila neko mesto v splošnih prizadevanjih po omiki slovenskih množic, saj se naklada njenih rednih zbirk že približuje petdesetim tisočem, da je družbi z dobro organizacijo ter s široko razpredeno mrežo poverjenikov uspelo prodreti domala v sleherni kotiček naše dežele in da ji je kljub naglo naraščajoči draginji na knjižnem trgu uspelo obdržati za svoje proizvode dostopno ceno. Vse to je res, vendar pa navzlic vsem naštetim zaslugam in uspehom družba vedno bolj zahaja v nevarnost, da bodo vse njene številke sčasoma postale zgolj lepa fasada, zunanji blišč ali določeno propagandno sredstvo, zakaj družba je danes že na tem, da bo kot knjigotrška ustanova vse žrtvovala za popularizacijo svojih knjig ter se tako spustila na ne več dopustno raven ljudskega okusa in potreb.

Pustimo ob strani zbirko *Ljudska knjiga* in revijo *Obzornik*, ustavimo naj se le ob rednih letnih zbirkah s koledarjem, saj te še vedno pomenijo središče v prosvetljalnem prizadevanju Prešernove družbe.

Redne in doplačilne knjige s koledarjem, kakor jih družba na koncu vsakega leta pošilja med beroče občinstvo, danes nimajo več kakega globljega namena in smisla, pač pa so postale bolj ali manj le navada povprečnega slovenskega občana. Družba sv. Mohorja, ki je sredi prejšnjega stoletja položila temelje takim periodičnim edicijam, je vsekakor imela tehtnejše vzroke za svojo